

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82571,Magni-Valeriano.html>
2022-09-30, 21:25

Magni Valeriano

MAGNI Valeriano (15 X 1586, Mediolan – 29 VII 1661, Salzburg, Austria), kapucyn, uczonek i dyplomata. Syn hrabiego Constatina i Octavii z Cassarolich.

Na chrzcie otrzymał imię Maximiliano, ale po wstąpieniu do zakonu kapucynów w wieku 16 lat przybrał imię Valeriano, pod którym jest powszechnie znany. Nowicjat odbył w Pradze, a następnie do 1613 studiował teologię w Pradze i Wiedniu. Pełnił w zakonie liczne funkcje: lektora, mistrza nowicjatu, dwukrotnie gwardiana, definitora i prowincjała prowincji austriackiej (1624). W 1626 został prefektem i wikariuszem apostolskim misji obejmującej Czechy, Węgry, Niemcy i Polskę. Wyróżniał się w walce o wpływy z jezuitami.

Do Polski przyjechał pierwszy raz w 1617 na zaproszenie króla Zygmunta III Wazy, któremu miał pomóc w zwalczaniu kalwinów. Przebywał w Polsce z przerwami łącznie około 30 lat. Był zręcznym dyplomata, wobec czego wielokrotnie odbywał misje dyplomatyczne zleczone przez króla Władysława IV. Szczegółową kronikę tej działalności M. podała Karolina Targosz.

M. interesował się także filozofią przyrody. Nie odpowiadała mu filozofia Arystotelesa i chciał szukać nowych rozwiązań w eksperymentach, naśladowując podejście Galileusza. Pośredniczył w kontaktach Władysława IV z włoskim uczonym. Pod wpływem lektury wydanej w 1638 książki Galileusza *Discorsi e dimostrazioni matematiche...* zaczął rozważać eksperymenty w celu potwierdzenia istnienia próżni, uznanej za niemożliwą w filozofii perypatetyckiej.

W dniu 12 VII 1647 przeprowadził na Zamku Królewskim w Warszawie, w obecności króla Władysława IV, jego małżonki i dworu, doświadczenia z próżnią, które następnie opisał w broszurze *Demonstratio ocularis loci sine locato*. Sześć dni

później powtórzył te doświadczenia w obecności króla i zwołanych na dyskusję teologów. Wydał następną broszurę – *Altera pars demonstrationis ocularis de possibilitate vacui* (datowana 12 IX). Były to najwcześniej wydane drukiem publikacje o doświadczalnym dowodzie istnienia próżni. Warto pamiętać, że E. Torricelli niczego na temat swych eksperymentów nie opublikował, a jedynie opisał je w liście do M. Ricciego w VI 1644.

Kiedy wiadomości o eksperymentach M. dotarły do Francji, niektórzy uczeni, zwłaszcza G. de Roberval, zarzucili M. plagiat, wskazując, że w tekstach swoich publikacji nie wymieniał Torricellego, mimo że jego eksperymenty były wykonane kilka lat wcześniej.

M. bronił się skutecznie, argumentując, iż na pomysł doświadczeń wpadł zupełnie niezależnie już dużo wcześniej (w 1639 lub 1640), ale miał kłopot z wykonaniem w polskich hutach szkła rurki o długości ponad 18 łokci. Twierdził, że o doświadczeniu Torricellego nie wiedział, co było bardzo prawdopodobne, ponieważ w owych czasach wiadomości naukowe rozchodziły się powoli. Cytował na przykład list otrzymany od komisarza swego zakonu, Simplicjana, który go informował o wielkim wrażeniu, jakie publikacja M. *Demonstratio ocularis* zrobiła w konwencji rzymskiej. Z listu wysłanego z Rzymu 7 X 1647 wynikało, że żadna z ok. 200 osób w tym konwencji nie słyszała wcześniej o doświadczeniu Torricellego. O niezależności pomysłu M. świadczą też błędy w jego interpretacji doświadczeń. Obecnie historycy fizyki zgadzają się, że eksperymenty M. były jego oryginalnym pomysłem.

W Polsce opór zwolenników powszechnie akceptowanej filozofii Arystotelesa był bardzo silny. Opublikowano zaraz trzy książki atakujące M. Matematyk J. Brożek, profesor Akad. Krakowskiej, wydał *Peripateticus Cracoviensis a Ioanne Broscio Curzeloviensi productus* (1647), a w Wilnie w 1648 ukazały się książki profesorów Akad. Wileńskiej; Oswald Krüger napisał *Dissertatio de vacuo* (Rozprawa o próżni), a Wojciech Wijuk Kojalowicz *Oculus ratione correctus* (Oko poprawione rozumem).

W odpowiedzi na te ataki M. wydał kolejne broszury: *De vitro mirabiliter fracto* (Warszawa 1648) i *Vacuum pleno supletum* (Wenecja 1650).

Liczni wrogowie M. nasilili działalność po śmierci króla Władysława IV; nieprzychylny był mu także król Jan II Kazimierz. M. zdecydował się wtedy opuścić Polskę.

F. Gabryl: *O. Waleryan Magni Kapucyn (1686–1661), Anty-Arystotelik w XVII wieku*, „Archiwum Komisji do Badania Historii Filozofii w Polsce”, t. 1, cz. 1, AU, Kraków 1917; M. Subotowicz: *Portret i pochodzenie Waleriana Magniego 1586–1661*, KHNiT 1988, nr 2; tegoż: *Najwcześniejsza drukiem wydana rozprawa o eksperymentalnym dowodzie istnienia próżni*, KHNiT 1959, nr 1; tamże znajduje się polski przekład pracy: V. Magni: *Naoczny dowód możliwości istnienia próżni (1647)* wykonany przez E. Zwolskiego i M. Subotowicza; K. Targosz: *Uczony dwór Ludwiki Marii Gonzagi (1646–1667)*, Wrocław 1975.

Andrzej Kajetan Wróblewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)